

вони не домінують чи, принаймні, не контрастують з усім іншим інтер'єром, то у келії схимника це єдина цінність, яка на фоні невибагливих меблів ніби говорить про минучість, тимчасовість усього суцього і вічність духовного. Отже, саме в історичних романах завдяки цим описам сучасні письменники змальовували образ українця як людини набожної, виявляючи характерну рису його національного менталітету. І це, зауважимо, в умовах тоталітарної держави, яка вела запеклу боротьбу з релігією, з правом людини вірити у безсмертність своєї душі.

Келія, опис якої наведений вище, належить архімандриту Києво-Печерської лаври Єлисею Пле-тенецькому, відомому церковному діячеві, письменнику, ритору. Після смерті Єлисея цей пост посяде Петро Могила, людина європейської культури й освіти, представник аристократичного роду, син православного господаря Молдавії Симеона. Йому була уготована путь до воєводської булави чи молдавського престолу, та він обрав шлях служіння Богові. Але К.Басенко у романі "Початок" зображує молодого архімандрита не як фанатичного монаха, а як людину, що крім церковних справ активно втручається у мирське життя. Це вже не тільки релігійний діяч, а своєрідний правитель православної України. Створенню саме такого образу архімандрита служить опис внутрішнього убранства його будинку, в який був допущений сотник Хмельницький: "... Скоро опинився у великій, більше по-князівському, аніж по-чернечому обставленій кімнаті. Богдан роздивився. Золочені гнуті меблі, оббиті блакитним оксамитом, килим під ногами, мальовані парсуни на стінах — таке не в'язалось із схимницьким життям.

Ліворуч одчинилися маленькі двері — до кімнати з внутрішніх покоїв увійшов господар дому Петро Могила — князь церкви і воєводич мирський" [2, 472]. Ці різко контрастні описи хатньої обстановки двох архімандритів дають їх яскраву характеристику як індивідуальностей.

В історичних романах можна натрапити й на змалювання внутрішньої обстановки крамниці чи пересічного шинку або корчми. Тут письменники використовують, крім звичайної лексики на позначення хатньої обстановки, і своєрідні професіоналізми. Ось таким бачить один із січових шинків Ю.Мушкетик: "Шинок — великий, світлий і хоч не найкращого штибу, але чистий — добре вимиті мостини, вишкрябаний до білого ножем стіл, пофарбований у зелене шинквас, картини на дверях — на одній козак у степу, ще й підпис під картиною: "Ніхто за ним не заплаче", а на дерев'яних табличках біля входу гарно вишиті рушники, на них також козаки і ще ниви, хатки і дерева та нехитрі слова: "Личко витирай, здоровий бувай" [5, 32]. Цей підпис привертає увагу до ще однієї особливості українського характеру: закоханості у рушники. Це найтипівіша прикраса в інтер'єрах приміщень. І навіть на Січі у чоловічому колективі безстрашних і жорстоких у бою козаків ми бачимо ці витвори мистецтва з дещо сентиментальними і наївними написами.

Розглянуті фрагменти текстів демонструють функціональне навантаження, властиве описам інтер'єрам у художньому творі. Вони, крім змалювання обстановки внутрішніх приміщень, конкретизують місце події, допомагають окреслити соціальне становище персонажів, їх духовні запити, смаки, вдачу, психологічний стан, а також сприяють глибшій характеристиці персонажів, можуть мати важливе ідейно-композиційне значення [7, 315].

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусів С. ... Як на святій сповіді // Слово і час, 1991, Н2.
2. Басенко К. Початок. — 1982.
3. Загребельний П. Роксолана. — К., 1983.
4. Іванчук Р. Журавлиний крик. —Л., 1989.
5. МушкетикЮ. Яса. — К., 1987.
6. Панч П. Гомоніла Україна.—К., 1982.
7. Літературознавчий словник-довідник. — К., 1997.

Марія Крупа

ПОЛІФОНІЯ СИМВОЛІВ У ПОЕЗІЇ МИКОЛИ ВІНГРАНОВСЬКОГО "СТОЯЛА БАБА, РУКИ СКЛАЛА"

Аналізована поезія М.Вінграновського входить до збірки "Губами теплими і оком золотим", виданої у 1984 році, у час, коли на політичній арені колишнього СРСР починалася агонія імперського

світогляду, комуністичних ідей, фальшивих цінностей. Зрозуміло, її готували передові уми цілого Союзу, зокрема й України: шістдесятники, ціла армія випущених на свободу політ'язнів, які попри все розповідали правду про систему таборів, колгоспів, голодомору, імперії в цілому. Зрештою, всякий, хто мав глузд, розумів: так далі бути не може. Власне, ці думки новітньою езопівською мовою виклав М.Вінграновський у вищеназваній поезії [1, 32-33].

Езопівська мова М.Вінграновського цієї збірки полягала не в тому, щоб "свої погляди висловлювати приховано, алегорично, через опис вчинків звірів" [4, ПО], а в тому, щоб "знайти шляхи художньої і життєвої правди під час панування нормативів соціалістичного реалізму" [5, 224]. "Епоху розвиненого соціалізму", його реалій, навіть географічну прив'язку поет представляє таким лексичним матеріалом, на який не можна не звернути уваги: символи (*баба, кібчик*), алогізми (*тополя вітром ледь хитала; почистив (кібчик) з бабою крило*, неологізми (*зволородився*), оказіоналізми (*пра-пра-пра-про*). Власне лексичний рівень поетичного твору дає змогу глибоко проникнути в підтекст, щоб ілюструвати його головну домінанту: вічність і минушість. Така ідея цього художнього твору відносно легко встановлюється після першого сприймання, оскільки задекларовують її два яскраві символи — баба і кібчик.

Символ *баба*, вжитий у першому рядку і потім повторений ще п'ять разів, зразу вибудовує у свідомості читача план перспективи, вічності, незнищенності. Такі тематичні асоціації створюються передусім контекстом, оскільки для читача-інтелектуала (а якраз такого адресата передбачає автор) зрозуміло, що БАБА — це СКІФСЬКА БАБА. Асоціації із скіфською бабою, природно, вибудовують конкретне історичне тло: Скіфську державу, що існувала на території Північного Причорномор'я у 1 тисячолітті до н.е. Скіфи тоді ставили примітивні скульптурні кам'яні пам'ятники на курганах. З часом ці та інші кам'яні скульптури такого типу, що походять із первісних часів, дістали умовну назву — скіфські баби, а історія Скіфії стала праісторією Руси-України.

З іншого боку, значення вічності створює категорія жін. роду, яка в поетичній граматиці закріпила за собою значення очікування (кохання, материнства, майбутнього), жіночого начала, продовження роду, ін. Пор. у П.Тичини ("Одчиняйте двері") *наречена* — символ очікуваної свободи для України, у Лесі Українки ("Давня весна") *весна* — символ очікування щастя, здоров'я (для Лариси Косач).

Прийнявши у поезії М.Вінграновського образ баби як конкретний історичний знак, попробуємо провести стилістичний експеримент з метою підтвердження наших тематичних асоціацій. Отже: чому із цілої серії об'єктів, які можуть виступати пам'ятником/пам'ятниками (хрест, могила, курган, собор, церква, ін.) поет відібрав скульптуру скіфської баби. Чому не хрест? В українській народній символіці хрест символізує терпіння, пам'ять (хрест на могилі покійного на цвинтарях), прославу (хрести на могилах січових стрільців, козацькі хрести, які ставились на місцях боїв за волю України). У християнській — спасіння, шлях до спасіння, прославу. У Першому посланні св. апостола Павла до коринтян знак Христа розп'ятого — "ганьба для юдеїв і глупота для поган, а для тих, що покликані, — чи юдеїв, чи греків, — *Божжа могутність і Божжа мудрість*" (Коринтян, 1, 22-24). За Х.Керлотом, "хрест є символом розп'яття на хресті або "хресної муки". Передусім, хрест одвічно драматичний і протистоїть Райському Дереву" [3, 2.69]. Виходячи з цього, символіка хреста у даній поезії неможлива з кількох причин: 1) символ хреста вибудовує тематичні асоціації, що не відповідають "генеральній" лінії поезії М.Вінграновського (в окремих випадках вони протилежні: пор. баба руки склала — вічність, хрест — кінець життя); 2) він обмежує тематичне поле "вічність" (християнство на Русі було прийнято 988 року); 3) розширює географічний простір — християнство поширене у різних країнах світу, — отже, розмивається конкретна географічна прив'язка: Скіфія як Пра-У країна. Звідси — зрозуміло, чому не вжито слово *могила*, незважаючи на категорію жіночого роду цього іменника, на те, що об'єкт, іменований цим словом, — характерний атрибут українських степів із найдавніших часів. Очевидно, з таких же мотивів не могла бути вжита лексема *курган*.

Церква, собор, з одного боку, як і хрест, обмежили б часовий простір зображуваного; з другого, — виходячи із основного лексичного значення, — вони вибудовують символіку іншого тематичного плану (пор. "Собор" Олесея Гончара, "церква-домовина" у вірці ТДевченка "Стоїть в селі Субото-ві").

У поезії "Стояла баба, руки склала" М.Вінграновський подає дві характеристики першого символу: візуальну і вікову. Опис скульптури скіфської баби представлено всього одним штрихом: *руки склала*. Автор не уточнює: де, для чого. Але якраз цей елемент опису скульптури робить прозорий натяк на найдавніші пам'ятники в степах України, що їх називають скіфськими бабами. Ці пам'ятники зібрані в історичному музеї ім. Д.Яворницького у Дніпропетровську і демонструють різне розташування рук — на грудях і на лоні. Художник, що ілюстрував збірку (Ю.І.Бондаренко), розмістив складені руки на лоні і цим суттєво конкретизував смислові варіанти символу: *баба (скіфська)* — символ жіночого начала, вічності роду і народу. Людства в цілому.

Другий рядок вірша представляє вікову характеристику: *Старій давно пра-пра-пра-про...* Як бачимо, всі лексеми цього рядка підпорядковані відтворенню віку баби. Прикметник *стара* у поезії вживається з першим (із восьми) значенням: "Старий, а, е. Який прожив багато років, який досяг старості; протилежне *молодий*" [8, DC, 654]. Тепер зрозуміло, чому автор вживає *баба*, а не: *жінка, дівчина, наречена, молодиця, дружина, мати*. Ці, останні, могли б сполучатися із прикметником *стара* тільки в контексті. Баба завжди стара. "Баба — стара віком жінка" [8, I, 75]. Таким чином вікова характеристика, представлена словом *баба*, підсилюється означенням, вжитим при ньому, — *стара*. І — найголовніше: прикметник *старій* виступає дистанційним атрибутом до слова *баба* і водночас субстантивованим іменником, що створює яскраво виражену контекстну синонімію символу:

баба, стара, пра-пра-пра-.

Вікова характеристика символу підсилюється прислівником *давно*. У поезії він прибирає значення: *у далекому минулому, багато років тому*. Оскільки прислівник виступає у функції головного члена безособового речення, то предикативність надає йому значення категорії стану, а отже, і додаткового до основного значення: "протягом якогось відрізка часу і *дотепер* (підкреслення —М.К.); довгий час, довго" [8, II, 206]. Предикативний прислівник *давно* на перше значення накладає і друге — значення тривалості і, таким чином, створює нове значення: "давнє переходить у сучасне, воно триває сьогодні, воно з нами".

Оказіоналізм *пра-пра-пра-про...* завершує вікову характеристику описуваного об'єкта, хоч авторська трикрапка запрошує читача до виходу в позатекстове. М.Вінграновський утворює це слово за допомогою повтору префікса *пра-*, що зустрічається у словах: *прабаба, прабабин, прабабка, прабабуся, прабатьки, прабатьківський, прабатьківщина, прабатько, правнук, правнуків, правнуча, правнучка, правнуччин, прадавнина, прадавній, прадід, прадідизна, прадідів, прадідівський, прадідівщина, прадідний, праісторичний, праісторія, праліс, праматеринський, прамати, праматір, прамова, прамовний, праотець, прапрабаба, праправнук, праправнучка, прапрадід, прапрадідівський, прапрадідний, прапрапредок, прарід, прародитель, прародителька, прародительський, прародич, прародичка, прару-ський, прастарий, прашур, прашурка* [8, УП, 497-524]. У всіх без винятку наведених словах префікс *пра-* надає слову значення давності. Так, у словах типу *прабаба, прадід, правнук* і похідних від них префікс *пра-* вказує на часову відстань, що вимірюється чотирма поколіннями: діти, батьки, діди, прадіди.

У словах типу *прарід, прабатьківщина* префікс *пра-* надає слову значення початку, першості. Пор.: "прабатьківщина — найдавніше місце поселення певного племені, народу або території поширення тієї чи іншої породи тварин, сорту рослин і т. ін." [8, VII, 497]. "Прабатько — той, від кого ведуть початок який-небудь рід, порода тварин, сорт рослин і т.ін." [8, VII, 497]. "Прародич — давній предок, від якого ведеться початок певного роду" [8, VD., 518]. У християнстві прародичами називають Адама і Єву — перших людей на Землі. Тричі вжитий (і, очевидно, єдиний раз — у поезії М.Вінграновського), префікс *пра-* створює вектор давності, що метафорично дорівнює початку життя на землі.

Проте оказіоналізм *пра-пра-пра-про* складається не тільки з тричі повтореного префікса *пра-*, але і єдиний раз вжитого — *про*: Якщо перший зустрічається в обмеженому колі слів тільки зі значенням давності та першопочатку, то другий таких конкретних семантичних асоціацій не створює. Він з однаковою продуктивністю вживається як і в дієсловах доконаного виду (пробачити, пробитися), так і недоконаного (пробуджуватися, пробігати) і творить слова різного семантичного спрямування.

Однак у контексті даної поезії значення він має, на нього натякає авторська трикрапка, що, незважаючи на чоловічу риму (семантика чоловічої рими — завершеність, закінчення), створює значення перспективи, незавершеності і "підказує" значення префікса *про-*. З одного боку, цей префікс

асоціюється із граматичним значенням категорії майбутнього часу доконаного виду (пройду, проісную, проб'юся), а з другого, — він все-таки утворює певну групу слів, що об'єднуються спільним значенням: 1) спрямування чи рух вперед: прозондувати, проглядати, простелити, протерти, проходити, провести, проложити, проривати, пропускати, промінь, промощувати, проникнути, прорізувати, прочищати, протягувати (і похідні від них); 2) бачення (чи віщування) майбутнього: провидіти, провістити, проглянути, продовжити, пропонувати, прорікати, прозирати (і похідних); 3) те (переважно молоде), що має перспективу, майбутнє: пролісок, проросток, просвіт (просвіта — !), проталина, провесна, провесінь; 4) вступна частина до чогось (літературного, музичного твору): пролог, провесінь, провесна; 5) наявність цього складу звуків у коренях загальноживаних слів іншомовного походження, що означають майбутнє: "Прогрес — розвиток по висхідній лінії, удосконалення в цьому процесі, перехід від нижчого до вищого, від простого до більш складного; протилежне *регрес*" [8, Vп, 159]; "Прогноз — передбачення на основі наявних даних на пряму, характеру й особливостей розвитку та закінчення явищ і процесів у природі й суспільстві" [8, УП, 152]. До цієї семантичної групи належать також лексеми — проект, прожект, проспект, частково протуберанці.

У контексті такої семантики префікс *про-*, що виступає частиною оказіоналізму, створює відповідні тематичні асоціації, а в протиставленні до тричі повтореного *прес-* вибудовує значення, протилежне першому. Протиставлення, підсилене трикрапкою, створює значення вектора, спрямованого у майбутнє, у безкінечність.

Символ *кібчик* у контексті внутрі- позатекстових факторів вибудовує протилежні до першого символу тематичні асоціації, котрі представляють другу половину ідейного задуму даного поетичного тексту — минушість, тимчасовість, миттєвість, дріб'язок. Пригляньмося передусім до птаха, що став символом минушості. "Кібець — хижий корисний птах, родини соколових, переважно з сірим або рудим пір'ям" [8, IV, 158]. У польовому визначнику "Птахи України" описано такі його характеристики: "Розміром з голуба. У молодого верх тіла темно-бурий, з рудуватими торочками пер, низ вохристий, з поздовжніми бурими плямами, ноги жовті. Політ не стрімкий. Може довго триматися в повітрі на одному місці ("трястися"). Мало обережний птах. Часто тримається зграями. Сідає на телеграфні стовпи і проводи" [6, 65]. Діагностичні ознаки (морфологічні, екологічні, отологічні, акустичні) кібчика не дають можливості для розвитку позитивних якостей символу. Це птах невеликий, нешвидкий, необережний; любить сидіти/сідати (отже, — лінивий), любить гурт (отже, — безликий). Порівняйте діагностичні ознаки орла: "орел-білохвіст — дуже великий птах (розмах крил досягає 2-2,5 метрів). Крила довгі й широкі (махові пера в польоті розставлені). В польоті довго ширяє. Звук — гучний крик "кра-кра-кра-кра". Оселяється в лісах поблизу великих річок. Гніздо мостить на високих деревах" [6, 51] (підкреслення — М.К.).

Зрозуміло, чому в даному контексті відбір для символу минушості випав на кібчика, а не на сокола, орла, яструба, степового канюка, беркута чи могильника, хоч весь цей ряд соколоподібних належить до хижаків. З другого боку, за окремими із останніх уже закріплені певні позитивні символи:

орел — козак (у пісні "Ой дівчина-горлиця": "А козак, як орел, як побачив, так і вмер"); сокіл — козак (у пісні "Козак від'їжджає, дівчинонька плаче": "козаче-соколю, візьми мене із собою на Україну далеку"); сокіл — порив до високого (у Михайла Петренка "Дивлюсь я на небо": "Дивлюсь я на небо та й думку гадаю: Чому я не сокіл, чому не літаю. Чому мені. Боже, ти крилець не дав? Я б землю покинув і в небо злітав"). Лексема "могильник" теж не може розвинути потрібних тематичних асоціацій, оскільки твірна основа/слово — *могила* — має значення: яма для поховання. У циклі І. Франка "З вершин" друга поезія — "Беркут". Символ беркута розшифровує сам автор: "Я не люблю тебе, ненавиджу, беркуте!.. Ненавиджу тебе за теє, що ти цар!"

У поезії "Стояла баба, руки склала" вже у самій номінації зображуваного об'єкта яскраво виражено авторське ставлення до кібчика через суфікс *-ик*. Він надає слову не значення здрібнілості, пестливості, тобто позитивних характеристик; контекст, у якому вживається це слово, створює емоційно-експресивний відтінок зневажливого, іронічного, презирливого. І здрібнілого, але в негативному плані. Якщо перший символ (*баба*) має візуальну і вікову характеристики, то другий (*кібчик*) — дійову. Він *сів, почистив, полетів*. Чому *сів*, а не кружляв, не тримався на одному місці, не висів у повітрі. Очевидно, міг бути: 1) втомлений попередніми польотами; 2) ситий-пересичений, тому тяжкий для польоту в повітрі; 3) просто в стані бездіяльності. Проте кібчик М.Вінграновського так почи-

нав "робочий" день — він вже зранку готувався до пошуків здобичі; чистив крило, щоб могли летіти *шукать поснідати*.

Кібчик сів на бабу, — *бо ніде*. Обставина *бо ніде*, з одного боку, вказує, що птах шукав місця, на якому міг би сісти — перепочити, перетравити, спорожнитися, а з другого, — малює степ, в якому знаки тільки однієї культури — скіфської. Отже, найдавнішої.

"Почистив з бабою крило" — алогізм, як і "тополя вітром ледь хитала". Щоб прочитати його, необхідно з'ясувати доцільність вживання як лексичних одиниць, так і граматичних значень. Якщо *баба* — вічність, праісторія і промайбутнє, то як тоді розуміти: *почистив з бабою крило*. Отже, по порядку. "Почистив — док. до чистити". За СУМом, "чистити — робити чистим що-небудь, видаляючи плями, пил, бруд, домішки і т.ін. [8, XI, 334]. Кібчик почистив крило означає: "завершив видаляти пил, бруд, домішки, ін." Якщо почистити одягу (почистити від плям), то означає зробити її чистою, гарною, можливою для дальшого користування; почистити сад (ліс) — вирубати дерева (сухостій, чагарник), які заважають рости основним саджанцям (яблуням, грушам, ін.) у саду; дубам, соснам — у лісі. Бачимо: виконувана дія (почистив) передбачає наступну: носіння одяжі, ріст дерев. Що ж для кібчика? ПЕРЕЛІТ! За новою здобиччю, на нові території. Таким чином, кібчик — це кочівник. Що шукає поживи собі, коням, дітям. Вслід за розумінням такого прочитання даного символу постають асоціації, що породжує цей образ. Вони дуже яскраві і нагадують дії кібчика: 1) шукання нових територій для поживи; 2) переїзд/переліт на нове місце із своїм житлом, майном; 3) спустошення захоплених територій: люди знищені, святині зруйновані, села спалені, худоба забрана і з'їджена, трава випашена, спустошена; 4-1) шукання нових територій для поживи. Чи не яскраві сторінки історії України? Вартує лиш подати історичні конкретизатори: роки, імена завойовників, території, що служили здобиччю для кочівників...

"Кібчик з бабою" — на перший погляд складений підмет, виражений словосполученням іменника в називному (кібчик) із іменником з орудному відмінку з прийменником *з* (з бабою). У такому випадку присудок виступає у множині, оскільки вказує на дію двох осіб. Пор.: Тільки Чумак з Борисом стояли трохи осторонь (А.Головко), Батько з сином в роботі миру стоять на сторожі (А.Малишко). "Якщо ж присудок ставлять в однині, то цим підкреслюють, що один з діючих суб'єктів граматично підлягає другому, тобто виконує функцію додатка: 3 річки поверталась качка з каченятами (А.Шиян)" [2, 271].

У поезії М.Вінграновського присудок *почистив* виразно вказує на домінуючу роль кібчика у виконанні зображуваної дії і відводить *бабі* роль підлеглого суб'єкта. В граматиці — додатка, а у по-запінгвістичному — завойованого, підкореного народу, що виконував волю завойовника: платив данину, слугував зайді-володарю, шукав у нього ласки. Баба у контексті поезії — пасивний виконавець волі кібчика-завойовника. Чистила, бо: 1) була змушена; 2) прагнула таким чином звільнення; 3) була співницею кібчика. Якщо два перші значення зрозумілі, то останнє потребує історичного коментаря. Виходячи з того, що *баба* виступає поліфонічним символом (першопочаток, вічність, праісторія України та історія взагалі), то слід встановити значення цього символу у 6-ому рядку твору. Його значення підказується підрядним зв'язком між підметом (кібчик) і додатком (з бабою). Це історія Ру-си-України, і вона засвідчує безліч прикладів, коли скіфи-русичі-українці допомагали окупантам у завоюванні власного народу, території, культури, мови. Ось конкретні приклади: 1. У боротьбі за Київський престіл у 20-х роках другого тисячоліття Святополк двічі кликав собі на допомогу Болес-лава з військом, а з ним і німців, варягів, поляків, угрів. 2. Кочубей писав доноси Петру I на Івана Мазепу в надії отримати гетьманську булаву. 3. Феофан Прокопович пішов на службу до московських царів, зрадивши українську церкву, політичні, державні інтереси України. Зараз маємо цілий список партій, депутатів, окремих осіб, готових до повернення в лоно "матушки" Росії.

Символ кібчика і його поліфонічне прочитання відноситься і до сьогоденного дня. Це — повелитель, загарбник, напасник, і йому в угоду заради тимчасового від нього звільнення чи задобрення, а може, в силу своєї нищої людської сутності служить баба — історія Скіфії-України.

"*Полетів шукать поснідати*" завершує дійову характеристику кібчика. "Полетіти — тлумачить СУМ, — почати пересуватися в повітрі за допомогою крил (про птахів, комах і т.і.)" [8, VII, 64]. Кібчик почав пересуватися в повітрі не безцільно. Суб'єктний додаток, виражений стягнутою формою інфінітива вказує на причину переміщення кібчика, а наступний — мету. "Поснідати — поїсти вран-

ці, з'їсти сніданок" [8, VII, 350] — так починається "робочий" день у цього степового птаха. Не хвалою сонцю, небу. Богу (як у соловейка чи жайворонка), не піснею-тімном новому дню (пор. опис ранку у казці М.Коцюбинського "Хо"), а напастю для інших, підкоренням інших для своїх шлункових інтересів (інші у тексті і не відзначені). Так починає кібчик день, так, очевидно, і закінчує.

Отже, дійова характеристика кібчика представляє його як біологічну істоту, змістом життя якої є наповнення шлунка, тобто споживання і спорожнення (очевидно, ще відтворення). Її постійним завданням і турботою є пошук нових об'єктів для задоволення своїх фізіологічних потреб. Звідси: це не просто кочівник, а кочівник-їдун, що живе минушими інтересами, які помирають разом із ним (у поезії кібчик не представлений, скажімо, як батько, що шукає поживу для своїх дітей). Тому загрози для баби не чинить. Тепер стає зрозумілим шире і глибоке обурення автора у наступних рядках, адресованих бабі: "Чого ти плачеш? Ти не бачиш, що в кібчика *життя мале*" Автор сам входить у поетичний текст, щоб через своє ставлення до зображуваного конкретизувати символ кібчика — істоти, що живе лише для того, щоб їсти. А після себе не залишає нічого, крім посліду. Тому життя його мале — не в значенні коротке, а в значенні — "яке не має великого значення; неістотне" [8, IV, 607], незначне, дріб'язкове, безвартісне. Хоч порівняно з бабою воно таки коротке.

Спроба прочитання езопівської мови шістдесятника М.Вінграновського показала, що символіка цього поета розвивається у нетрадиційному руслі. Аналізовані символи (баба, кібчик) тяжіють до широкого узагальнення змісту, поліфонії зображення буття, що збуджує при тому конкретні історичні асоціації. Така поетична форма вираження думок уможливила їх публікацію, незважаючи на політичні умови в Україні першої половини 80-х років нашого століття.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вінграновський Микола. Губами теплими і оком золотим. — К.: Радянський письменник, 1984.
2. Доленко Т.М., Дацюк І.І., Кващук А.Г. Сучасна українська мова. — К.: Вища школа, 1987.
3. Керлот Х. Словарь символов. М.: "REFL - Book", 1994.
4. Лесин В.М., Пулинець О.С. Словник літературознавчих термінів. — К.: Радянська школа, 1965.
5. Літературознавчий словник-довідник. Р.Т.Гром'як Ю.І., Ковалів та ін. —К.: ВЦ "Академія", 1997.
6. Птахи України. Польовий визначник. — Вища школа, 1984.
7. Святе письмо.
8. Словник української мови (в 11-ти томах). — К.: Наукова думка, 1970-1980.

Людмила Жукорська

ВПЛИВ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН НА СЕМАНТИКУ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ

Відомий сучасний американський лінгвіст Джефрі Х'юз зауважив, що за всіх часів і народів високо цінувалося правильне і лаконічне користування мовою. Граматично правильне оформлення мовлення ні в кого не викликало зацікавлення. Зате слова чи фрази, вжиті в переносному значенні, почали все більше цікавити лінгвістів, і не буде перебільшенням, якщо хтось скаже, що тепер на Заході в словник заглядають частіше, ніж у Біблію. Бо мова, подібно до свого носія, знаходиться в постійному розвитку, рості та зміні. Досліджуючи етапи розвитку англійської мови, Х'юз був дуже здивований різючими змінами її правопису, граматики, синтаксису та семантики, які відбулися за останнє тисячоліття. Він та інші англомовні лінгвісти вважають таке явище нормальним [3, 3]. Бо за останнє тисячоліття історія Англії пройшла через різючі зміни в суспільному, економічному та політичному житті. Такі самі зміни зачепили і носіїв мови. Мста даного дослідження - спробувати продемонструвати і пояснити походження суспільних і семантичних змін.

Зміна значення слова є найпоширенішою і найцікавішою по своїй суті [5, XXI]. Наприклад, при перекладі будь-якого тексту перекладач, працюючи з великим словником, завжди натрапляє на якесь дієслово, котре має силу-силенну значень, нерідко навіть протилежних одне одному [2, XX]. Часто центральне кореневе слово може розростатися і змінюватися до такої міри, що вже його похідні слова нічого спільного з ним не мають. Для прикладу візьмемо кореневе слово *salt* - сіль (колись вважалася цінним товаром, такий висновок робимо з наступних фраз "*the salt of the earth*" - сіль землі, "*to be worth one's salt*" - потрібний, розторопний, яке розширилося і переросло в різноманітні похідні слова: *salary*- зарплата, *salad*- салат, *sauce* - соус, *saucer*- блюдце, *sausage* - ковбаса, *silt*- осад, *to*